

ความแตกต่างกันทางศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ และชาติพันธุ์ "ไม่ใช่สิ่งผิด" แต่ "สิ่งที่ผิด" คือ การที่มนุษย์ชาติบางคนหรือบางกลุ่ม ไม่มีความอดทนเพียงพอต่อการเพียรพยายามที่ศึกษา เรียนรู้ ทำความเข้าใจ และปรับวิถีคิด และทำให้สอดคล้อง ถูกต้อง และเหมาะสมกับความแตกต่าง อันเนื่องด้วยภาวะของการขาดขันติธรรม เพราะไม่เปิดใจกว้างที่จะยอมรับฟัง ยอมรับ เคารพ และให้เกียรติต่อความต่างของเพื่อนร่วมโลก จนนำไปสู่การเหยียด ลากถ่าง ลบหลู่ ดูหมิ่นความเป็นอัตลักษณ์ของเพื่อนร่วมโลก

๑. บทนำ

ในขณะที่มนุษย์ร่วมโลกกำลังเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง และความรุนแรง อันเนื่องจากการขาดขันติธรรมทางศาสนา (Religious Tolerance) ซึ่งสะท้อนผ่านพฤติกรรมของคนบางคน หรือบางกลุ่มที่อ้างตัวว่าเป็นศาสนิกของศาสนาใดศาสนาหนึ่ง แต่ขาดการเคารพ และขาดการให้เกียรติต่อหลักการ สัญลักษณ์ และความเชื่อทางศาสนาอื่นๆ ในวิถีทางที่ไม่เหมาะสมโดยการแสดงออกทางกาย และวาจาในเชิงลบมิติต่างๆ เช่น การวาดการ์ตูน การจัดทำภาพยนตร์ หรือคลิปวิดีโอ และการลบหลู่คัมภีร์ หรือรูปปั้น การดำเนินการดังกล่าว แม้จะตั้งใจ หรือกระทำการด้วยความศรัทธาโดยขาดความยั้งคิด แต่เมื่อกระทบอารมณ์ และความรู้สึกของกลุ่มคนที่มีความเชื่อแตกต่างแล้ว ย่อมเป็นเรื่องง่ายที่จะทำให้ความขัดแย้งได้ปะทุตัวออกจนกลายเป็นความรุนแรง และในหลายสถานการณ์ วิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นได้เดินทางไปสู่สภาวะที่กำลังตึงตัน อีกทั้งยังฉกฉวยหนทางในการแสวงหาทางออกอย่างสันติระหว่างเพื่อนร่วมโลก โศกนาฏกรรมสุดท้ายที่มักเกิดขึ้นคือ ความสูญเสียทั้งชีวิต และทรัพย์สิน ท่ามกลางเสียงร้องไห้ และหยาดน้ำตาของเพื่อนร่วมโลก

คำถามที่สำคัญก็คือ แม้ว่ามนุษย์ชาติจะแตกต่างกันทั้งศาสนาและความเชื่อ แต่ในฐานะที่เป็นมนุษย์ร่วมโลกที่รักความสุข เกียรติยศและความทุกข์เช่นเดียวกัน พลังทางศาสนาในมิติต่างๆ จะเข้าไปช่วยฟื้นฟู และเชื่อมสมานสังคมโลกให้สามารถปรับวิถีคิด และท่าทีของการอยู่ร่วมกันได้อย่างไร จึงจะทำให้มนุษยชาติสามารถดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีขันติธรรม สามารถยอมรับ และอดทนต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม ศาสนา ภาษา อุดมการณ์และความเชื่ออย่างมีสติ

๒. ศาสนาช่วยโลก หรือว่าโลกช่วยศาสนา???

อย่างไรก็ดี ในขณะที่ศาสนากับเผชิญหน้ากับ “กระแสของความขัดแย้งและความรุนแรง” ที่กำลังแพร่หลายอยู่ในสังคมโลก มนุษยชาติได้ร่วมกันตั้งคำถามอันแหลมคมต่อการทำหน้าที่ของศาสนาเช่นเดียวกันว่า

(๑) ศาสนาจะเป็นส่วนหนึ่งของการรื้อรื้อสนทนาสนทนา และร่วมแก้ปัญหาให้มวลมนุษยชาติได้อย่างไร? จึง จะทำให้มนุษยชาติไม่ตกอยู่ในห้วงเหว และหลุมพรางของความขัดแย้งและความรุนแรง จนนำไปสู่ความสามารถที่จะรู้เท่าทันโดยไม่ตกอยู่ในหลุมพรางของสิ่งเหล่านั้น

(๒) ศาสนาอาจจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาหรือไม่? อัน เนื่องจากการที่ศาสนาในแง่ศาสนาบุคคลในรูปขององค์กรศาสนาเองไม่ได้ตระหนัก รู้ หรือรู้เท่าทันต่อกระแสของโลกาภิวัตน์ จึงไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับกระแสของการเปลี่ยนของสังคม และท่าทีอย่างไร ศาสนาจึงจะไม่กลายเป็นภาระ หรือส่วนเกินของสังคมในโอกาสต่อไป

(๓) ศาสนาพ่ายแพ้ต่อสถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงที่กำลังขยายตัวอยู่ทั่ว ทุกมุมโลกจริงหรือไม่? ตัวแปรสำคัญที่ทำให้ค้นพบร่องรอยของความพ่ายแพ้ คือ การเงียบเฉย (Voiceless) ต่อ พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม หรือสถานการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรง โดยไม่เข้าไปร่วมนำเสนอทางออกที่เหมาะสม หรือวิพากษ์พฤติกรรม หรืออุดมการณ์ที่ผิดรูปไปจากหลักการทางศาสนา

๓. พลังของศาสนาช่วยสร้างโลก หรือทำลายโลก???

ประเด็นที่เราต้องให้ความสนใจ และใส่ใจคือ “หาก มนุษย์โลกไร้ซึ่งความรัก ความหวัง และแรงบันดาลใจ ในขณะที่ดวงจิตเต็มไปด้วยความเกลียดชัง ความหวาดกลัวต่อการภัยที่กำลังคุกคามทั้งภายในและภายนอก” หน้าที่หลักของศาสนาต่างๆ ในโลกนี้ ที่จะต้องช่วยกันเติมเต็มอย่างเร่งด่วนคือ (๑) การทำให้ผู้นับถือมีความสุข มันคงและปลอดภัยในการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน (๒) การปลูกเร้าให้มนุษย์ชาติอยู่ร่วมกับคนอื่น สัตว์อื่น และสิ่งอื่นอย่างสงบ สันติสุข และมีขันติธรรมต่อความแตกต่างทางอุดมการณ์และความเชื่ออย่างมีสติ (๓) การไม่กระทำการสิ่งใด หรือสร้างเงื่อนไขใดๆ ในอันที่จะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างเพื่อนร่วมศาสนา ซึ่งจะก่อให้เกิดความหวาดระแวง และหวาดกลัวต่อมวลมนุษยชาติที่เป็นเพื่อนร่วมทุกข์เกิด แก่ เจ็บ และตาย (๔) การทำให้ผู้นับถือมีขันติธรรมทางศาสนา โดยไม่ตกอยู่ในหลุมพรางของความขัดแย้งและความรุนแรงในขณะที่มีบุคคลหรือ กลุ่มบุคคลพยายามที่จะสร้างเงื่อนไขยั่วยุ หรือกระตุ้นให้เกิดความรุนแรง

เมื่อกล่าวโดยหลักการแล้ว พลังของศาสนา “ควรจะต้อง” เข้า มากระชับการทำหน้าที่ดังเช่นที่เคยเป็นปรัชญาและปณิธานสำคัญของการก่อตั้ง ศาสนาขึ้นมาเป็นที่พึ่งพาของชาวโลก โดยทำหน้าที่หลักใน ๒ ประการ คือ

(๑) หาก “สัตว์การเมือง” (Political Animals) ทำให้หมู่มนุษย์ในฐานะเป็น “สัตว์สังคม” (Social Animals) เกิด ความหวาดกลัว และหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ศาสนาควรเข้ามาทำหน้าที่ในการสร้างความมั่นใจ และเชื่อมั่นในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของกันและกัน และ ประเด็นสำคัญก็คือ การสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการนำหลักการสำคัญของแต่ละศาสนามาปฏิบัติเพื่อ ให้เกิดความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินทั้งในเชิงปัจเจก และสังคม

(๒) ประจักษ์ชัดว่า “การเกิดขึ้นของศาสนามีเป้าหมายสำคัญสูงสุดคือการอยู่ร่วมกันอย่างร่มเย็น และเป็นสันติสุขของมวลมนุษยชาติ” เราควรดำเนินการทุกวิถีทางเพื่อเปิดพื้นที่ให้แก่ศาสนาได้กลับมาทำหน้าที่อย่าง “หนักแน่น และเต็มศักยภาพ” และ สร้างสังคมให้เกิดการตื่นรู้มากยิ่งขึ้นทั้งในมิติของแนวคิด และแนวปฏิบัติที่สอดคล้องกับวิถีความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่กำลังเดินทางไปสู่ ความขัดแย้งและความรุนแรงอันเนื่องจากการตัวแปรต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมที่แปลกแยกและแตกต่าง

๔. คุณค่าของศาสนา: จากโกรธ และความเกลียดชังสู่การแบ่งปันอย่างไร้ขีดจำกัด

(๑) แบ่งปันความรัก คำถามที่สำคัญคือ “เพราะเหตุใด? มนุษย์จึงต้องรักผู้อื่น สัตว์อื่น และสิ่งอื่น” เหตุผลเนื่องมาจาก “การที่มนุษย์ไม่สามารถอยู่คนเดียวในโลกใบนี้ได้” มนุษย์ สัตว์ทุกชนิด และธรรมชาติสิ่งแวดล้อมมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยและกัน ช่วยเหลือกัน เพื่อดำรงเผ่าพันธุ์ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการหล่อเลี้ยงวิถีชีวิต ดำเนินชีวิตเพื่อให้เหล่านี้นรอดเพื่อพัฒนา “คุณค่าอื่นๆ” ต่อไป ด้วยเหตุผลเช่นนี้ การอยู่รอดของผู้อื่น สัตว์อื่น หรือสิ่งอื่นๆ จึงส่งผลในเชิงบวกต่อการอยู่รอดของเราเช่นเดียวกัน ฉะนั้น การเปิดพื้นที่ให้แก่คนอื่น หรือสิ่งอื่นๆ

โดยการแบ่งปันความรัก ความปรารถนาดีต่อกัน การเคารพ ให้เกียรติต่อบุคคลที่มีความเชื่อ วัฒนธรรม และอุดมการณ์ที่แตกต่าง จึงเป็น “ความจำเป็น” ที่ “มนุษย์” จะต้องมีการแสดงออกต่อกันและกัน

(๒) แบ่งปันผลประโยชน์และความต้องการ การดำรงอยู่ของมนุษยชาติที่ต้องสัมพันธ์กับวิถีโลกมีความสัมพันธ์กับปัจจัย ๔ และโลกธรรมอย่างแยกไม่ออก เนื่องจากมนุษย์มีความจำเป็นในการของการดำรงชีวิตเพื่อความอยู่รอด ด้วยเหตุนี้ ในขณะที่ทรัพยากรมีจำกัด แต่ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัดนั้น การแบ่งปันทรัพยากรเพื่อให้ฝ่ายต่างๆ เกิดความพึงพอใจสูงสุดจึงมีความจำเป็นที่ใส่ใจ โดยใช้กฎกติกาเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ นอกจากนั้น การแบ่งปัน “ประโยชน์และความต้องการ” ให้สอดคล้องกับความต้องการของคน หรือกลุ่มคนย่อมมีความสำคัญเช่นเดียวกัน คำถามคือ “เราจะแบ่งปันความต้องการด้านทรัพยากรให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มคนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในสังคมโลกได้อย่างไร” จึง จะทำให้กลุ่มต่างๆ ที่มีความหลากหลายในสังคมเกิดความพึงพอใจสูงสุดตามข้อเสนอและข้อเรียกร้อง ประเด็นนี้ รัฐ ผู้นำหรือกลุ่มคนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจะวางกรอบหรือกติกาอย่างไร จึงจะใช้เป็นเกณฑ์เพื่อรองรับการตัดสินใจดังกล่าว โดยไม่ทำให้แต่ละฝ่ายเกิดความรู้สึก และสงสัยในความเสมอภาค เป็นธรรมและเที่ยงธรรม

(๓) แบ่งปันความสุข ความสุขในบริบทนี้ ครอบคลุมถึงความสุขทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก เป็น ทั้งความสุขที่ต้องพึ่งพาสิ่งเรา หรือสิ่งภายนอก และไม่ต้องพึ่งพา ในขณะเดียวกัน ความสุขในครอบครัว ย่อมมีความแตกต่างจากความสุขในระดับสังคม ประเทศชาติ และสังคมโลก เราจะนิยามความสุขในระดับต่างๆ เหล่านี้ได้อย่างไร เพราะ การนิยามจะมีผลต่อการออกแบบกิจกรรม หรือการดำเนินการในลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้สอดคล้องกับแบ่งปัน ทรัพยากรเพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่เพื่อนมนุษย์ปรารถนาที่จะมีและเป็น อย่างไรก็ตาม เนื่องจากกลุ่มต่างๆ ล้วนต้องการ และเพรียกหาความสุข ไม่ว่าจะเป็นสุขแท้ หรือเทียม พึ่งพาสิ่งภายนอกหรือไม่ก็ตาม สิ่ง ที่ต้องระมัดระวังและใส่ใจก็คือ การแสวงหาความสุขภายในนับเป็นเรื่องเชิงปัจเจก แต่เราจะแสวงหาความสุขภายนอกอย่างไร จึงจะไม่ทำสุขที่เราแสวงหา นั้น ไปกระทบหรือกินพื้นที่ความสุขของคนอื่นๆ จนกลายเป็นความขัดแย้งในเชิงลบและนำไปสู่ความรุนแรงต่อไป

(๔) แบ่งปันถ้อยคำดีๆ และมีคุณค่า จะ เห็นว่า ถ้อยคำดีๆ และมีคุณค่า นั้น เป็นสิ่งที่มนุษย์ สัตว์ หรือสิ่งต่างๆ ในโลกนี้ ล้วนมีความต้องการและปรารถนาที่จะสัมผัสทางหู และภาษากายส่วนอื่นๆ และสิ่งเหล่านี้ หากมองในเชิงโลกธรรม นับได้ว่ามีผลอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิต และการดำรงอยู่ของมนุษย์กลุ่มต่างๆ ในสังคม การออก แบบถ้อยคำโดยผ่านกระบวนการคิดอย่างมีเหตุมีผล ผ่านการปรุงแต่งทางอารมณ์ที่เน้นเรื่องความรู้สึกรัก และใส่ใจกันและกันจึงนับเป็นความสำคัญ ฉะนั้น ถ้อยคำดีๆ และมีคุณค่าจึงควรประกอบด้วยเกณฑ์ที่ว่า “จริง ไพเราะ ไม่เหมาะสมกาล ประสานสามัคคี มีประโยชน์ และมีเมตตา” เกณฑ์นี้จะกรอบที่จะทำให้เกิดการเปล่งเวลาของแต่ละมีเป้าหมายและทำที่ที่เป็นบวกมากยิ่งขึ้น

(๕) แบ่งปันลมหายใจแห่งสันติภาพ มนุษย์ทุกคนใน โลกนี้อาจจะคิดว่า เรากำลังหายใจเอาอากาศจากภายนอกเข้าไปเท่านั้น กลุ่มคนจำนวนน้อยที่จะคิด ว่า อากาศที่มีอยู่ทั่วไปนั้น ล้วนเคยเป็นอากาศที่เพื่อนมนุษย์ของเราเคยหายใจเข้าไปแล้วหายใจออกมาทั้ง สั้น ประเด็นก็คือ “เรากำลังสูดดมลมหายใจของกันและกันอยู่ทุก วินาที” ฉะนั้น เมื่อใดก็ตาม ในขณะที่เราหายใจเข้าไป ในขณะนั้น เราโกรธ เกลียด ปองร้าย เกลียดชังเพื่อนของเรา หรือใครคนใดคนหนึ่ง เมื่อหายใจออกมา เพื่อนรอบข้างของเราจะจกหายใจเอาลมหายใจแห่งความเกลียดชัง ความโกรธ ความอิจฉาริษยา และอาฆาตมาดร้ายเข้าไปด้วย แต่หากการหายใจของเราเป็นไปในเชิงบวก การหายใจ เข้าออกของเพื่อนมนุษย์ที่อยู่รอบข้างเราก็จะเป็นไปในเชิงบวกเช่นเดียวกัน

๕. ส่งท้าย: จากขันติ และสติ สู่อันติอย่างยั่งยืน

จากการประเฒินศาสนาหลักๆ ในโลกนี้ จะพบว่า ปัญหาหลักไม่ได้อยู่ที่ “เนื้อแท้ หรือแก่นแท้” ของศาสนา เพราะหลักการของศาสนาทุกศาสนาล้วนมีนัยที่มุ่งเน้นให้มวลมนุษยชาติอยู่ร่วมกัน อย่างสงบ และสันติ อีกทั้งเป็นไปเพื่อการสนับสนุนและส่งเสริมแนวทางสันติภาพ สันติวิธี ความสามานฉันท์ และความปรองดองของมวลมนุษยชาติ ด้วยเหตุนี้ พลังสันติภาพของศาสนาจึงไม่ใช่พลังที่แห่งความรุนแรงที่แข็งแกร่ง (Hard Power) หากแต่เป็นพลังที่อ่อนนุ่ม (Soft Power) ในการที่จะยึดโยงกลุ่มคนต่างๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมโลกให้สามารถอดทนต่อความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ภาษา และชาติพันธุ์อย่างมีสติ และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดังนั้น พลังทางศาสนาจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่จะก่อให้เกิดการพัฒนา “สันติ สติ และสันติ” ให้เกิดขึ้นแก่มนุษยชาติ และสังคมโลกมากยิ่งขึ้น

สรุปแล้ว ความแตกต่างกันทางศาสนา ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ และชาติพันธุ์ “ไม่ใช่สิ่งผิด” แต่ “สิ่งที่ผิด” คือ การที่มนุษยชาติบางคนหรือบางกลุ่ม ไม่เพียรพยายามที่ศึกษา เรียนรู้ ทำความเข้าใจ และปรับวิธีคิด และทำให้สอดคล้อง ถูกต้อง และเหมาะสมกับความแตกต่าง อันเนื่องด้วยภาวะของการขาดขันติธรรม เพราะไม่เปิดใจกว้างที่จะยอมรับฟัง ยอมรับ เคารพ และให้เกียรติต่อความต่างของเพื่อนร่วมโลก จนนำไปสู่การเหยียดเหยียด ถากถาง ลบหลู่ ดูหมิ่นความเป็นอัตลักษณ์ของเพื่อนร่วมโลก ทางออกในประเด็นนี้ คือ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ในขณะที่เรามุ่งหวังที่จะให้คนอื่นยอมรับในความเป็นเรามากเพียงใด คนอื่น หรือกลุ่มอื่นๆ ที่มีความเชื่อ และวัฒนธรรมที่แตกต่างล้วนมุ่งหวังให้เรามีทำที่แบบนั้นเช่นเดียวกัน ดังนั้น การเข้าไปลดทอนความเป็นเขา หรือเปลี่ยนเขาให้เป็นเรานั้น จึงเป็นแนวทางที่ง่ายต่อการสร้างความขัดแย้ง และนำไปสู่ความรุนแรงในที่สุด

อย่างไรก็ดี คำถามหลักที่เรามักจะตั้งข้อสงสัยอยู่เสมอมาคือ “ศาสนบุคคล หรือองค์กรทางศาสนาต่างๆ ในโลกนี้” ได้พยายามหรือสนับสนุน รวมไปถึงการพัฒนา หรือยึดมั่นในหลักการและแก่นแท้ของศาสนาตัวเองมากน้อยเพียงใด ทำอย่างไร? ศาสนบุคคลหรือองค์กรศาสนาต่างๆ จะไม่พยายามที่จะ “ปิด” หรือ “แปรรูป” หลักการทางศาสนาที่ทรงคุณค่าไปสู่การรับใช้อุดมการณ์ ผลประโยชน์ ความต้องการ และอำนาจของกลุ่มตน หรือองค์กรของตน นอกจากนี้ ศาสนบุคคลหรือองค์กรทางศาสนาต่างๆ ได้พยายามมากน้อยเพียงใดที่จะวิพากษ์ตัวเอง (Self-Criticize) หรือกลุ่มตัวเองต่อการบิดหลักการทางศาสนาไปสร้างเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงแก่มนุษยชาติ อีกทั้ง ไม่ชักนำ และชักพาให้ศาสนิกที่เคารพศรัทธาและนับถือพลัดหลงเข้าไปในกระแสของความขัดแย้งและความรุนแรงที่กำลัง ถาโถม และพัดพาให้สังคมโลกกำลังประสบกับปัญหาและวาทกรรมที่ดั่งที่ประสบอยู่ในขณะนี้

หลักการสำคัญที่ผู้เขียนให้ความใส่ใจคือ เราจะหันหลังให้แก่ “พลังของความเกลียดชัง” ไปสู่ “การสร้างพลังแห่งการแบ่งปันสิ่งดีๆ” ให้แก่กันและกันได้อย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เราจะแบ่งปันความรักให้มนุษย์ร่วมโลกท่ามกลางความหลากหลายได้อย่างไร เราจะแบ่งปันผลประโยชน์ และความต้องการด้านทรัพยากร ให้สอดคล้องกับโลกธรรมที่มีอยู่และดำรงอยู่ในโลกนี้ได้ได้อย่างไร เราจะช่วยกันนิยามความสุขในระดับต่างๆ ตั้งแต่ปัจเจก ครอบครัว สังคม ประเทศชาติ และสังคมโลกเพื่อจะได้ปฏิบัติต่อกันเพื่อให้สอดคล้องกับความสุขที่คนเหล่านั้น ต้องการได้อย่างไร เราจะแบ่งปันถ้อยคำที่มีคุณค่าและเต็มไปด้วยความรู้สึกที่ดีที่มีต่อกันได้อย่างไร เราจะแบ่งปันลมหายใจแห่งสันติภาพ เพื่อให้ลมหายใจของเราเป็นลมหายใจแห่งความรักแทนลมหายใจแห่งการเกลียดชังกันได้อย่างไร และเราจะมีขันติธรรม ที่พร้อมจะอดทนรับฟัง เรียนรู้ เข้าใจ และปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ที่มีความคิด และวัฒนธรรมที่แตกต่างได้อย่างไร ประเด็นคือ “การตอบคำถามเหล่านี้ไม่ใช่เพื่อความอยู่รอดของตัวเองเราเองเท่านั้น หากแต่เป็นความอยู่รอดของสรรพสัตว์ทุกชนิดที่อาศัยอยู่ในโลกใบนี้”

คำสำคัญ (keywords): [Religious Tolerance](#) , [ขันติธรรมทางศาสนา](#) , [ขันติธรรมทางศาสนากับความอยู่รอดของมนุษยชาติ](#) · เลขที่บันทึก: 504840 · สร้าง: 07 ตุลาคม 2555 20:58 · แก้ไข: 07 ตุลาคม 2555 23:10 · ผู้อ่าน: 94 · ดอกไม้: 7 · ความเห็น: 4 · สร้าง: ประมาณ 11 ชั่วโมง ที่แล้ว · สัญญาอนุญาต: ครีเอทีฟคอมมอนส์แบบ แสดงที่มา-ไม่ใช้เพื่อการค้า-อนุญาตแบบเดียวกัน

[แจ้งไข้งานผิดนโยบาย](#)

{jcomments on}

